

// Політологічні та історичні дослідження. – 2004. – № 1 (19). – С. 112–119.

References

1. Alekshin V. A. K voprosu o metodike rekonstrukcii socialnoj struktury po dannym pogrebalnogo obryada (na materialax drevnezemel'cheskix kultur) / V. A. Alekshin // Predmet i obekt arxeologii i voprosy metodiki arxeologicheskix issledovanij. – L. : Nauka, 1975. – S. 49–53.

2. Bunyatyan E. P. Metodika socialnyx rekonstrukcij v arxeologii: na materiale skifskix mogilnikov IV–III vv. do n.e. / E. P. Bunyatyan. – K. : Naukova dumka, 1985. – 121 s.

3. Butyagin A. M. Aristokratiya Bospora epoxi Spartokidov – Pismennye i arxeologicheskie istochniki / A. M. Butyagin. [Elektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa : http://archaion.narod.ru/but_tez.pdf

4. Ventsova M. I. Osobennosti ispolzovaniya keramicheskix sosudov v pogrebalnoj praktike bospora // Istorichni i politologichni doslidzhennya. – 2012. – № 1 (49). – S. 258–264.

5. Grach N. L. Nekropol Nimfeya / N. L. Grach. – SPb. : Nauka, 1999. – 328 s.

6. Dobrolyubskij A. O. O rekonstrukcii socialnoj struktury obshchestva kochevnikov srednevekova po dannym pogrebalnogo obryada / A. O. Dobrolyubskij // Arxeologicheskie issledovaniya severo-zapadnogo prichernomor'ya. – K. : Naukova dumka, 1978. – S. 107–119.

7. Dyakonov I. M. Grazhdanskoe obshchestvo v drevnosti / I. M. Dyakonov, V. A. Yakobson // VDI. – 1998. – № 1. – S. 22–30.

8. Zavojkin A. A. sudarev n.i. pogrebeniya s oruzhiem VI–V vv. do n.e. kak istoricheskij istochnik po politicheskoy i voennoj istorii bospora. chast I / A. A. Zavojkin, N. I. Sudarev // DB. – 2006. – Vyp. 9. – S. 101–151.

9. Zavojkin A. A. Pogrebeniya s oruzhiem VI–V vv. do n.e. kak istoricheskij istochnik po politicheskoy i voennoj istorii Bospora. Chast II / A. A. Zavojkin, N. I. Sudarev // DB. – 2006. – Vyp. 10. – S. 263–303.

10. Zinko V. N. Ob etnosocialnoj stratifikacii selskogo naseleniya evropejskoj xory Bospora v IV–III vv. do n.e. / V. N. Zinko // MAIET. – Simferopol, 1991. – Vyp. II. – S. 39–43.

11. Kashaev S. V. Naxodki iz zolota v nekropole Artyushhenko–2 (k voprosu o yuvelirnom proizvodstve na Bospore) / S. V. Kashaev // Bosporskie Chteniya. – 2010. – Vyp. XI. – S. 191–197.

12. Maslennikov A. A. Naselenie Bosporskogo gosudarstva v VI–II vv. do n.e. / A. A. Maslennikov. – M. : Nauka, 1981. – 125 s.

13. Masson V. M. Ekonomika i socialnyj stroj drevnix obshhestv: v svete dannyx arxeologii / V. M. Masson. – L. : Nauka, 1976. – 191 s.

14. Smirnova I. E. Socialna struktura ta socialni vidnosini v Bosporskomu carstvi (I st. n.e. – ser. III st. n.e.) : avtoref. dis. ... kand. ist. nauk : 07.00.02 / I. E. Smirnova. – Donetsk, 2004. – 20 s.

15. Sorokina N. P. Oruzhie iz nekropolya Kep / N. P. Sorokina, N. I. Sudarev // DB. – 2002. – T. 5. – S. 234–240.

16. Sudarev N. I. Gruntovye nekropoli bosporskix gorodov VI–II vv. do n.e. kak istoricheskij istochnik : dis. ... kand. ist. nauk : 07.00.06 / N. I. Sudarev. – M., 2005. – 384 s.

17. Formalizovanno–statisticheskie metody v arxeologii (analiz pogrebalnyx pamyatnikov) / V. F. Gening, E. P. Bunyatyan, S. ZH. Pustovalov, N. A. Rychkov. – K. : Naukova dumka, 1990. – 304 s.

18. Cvetaeva G. A. Gruntovyj nekropol Pantikapeya, ego istoriya, etnicheskij i socialnyj sostav / G. A. Cvetaeva // MIA. – № 19. – S. 63–86.

19. Shepko L. G. Socialno–politichnij rozvitok Bosporskoj derzhavi VI–II st. do n.e. : avtoref. dis. ... dokt. ist. nauk : 07.00.02 / L. G. Shepko. – Donetsk, 2012. – 36 s.

20. Shepko L. G. Opyt korrelyacionnogo analiza nekropolej Bospora / L. G. Shepko, T. V. Smirnova, I. E. Smirnova // Politologichni ta istorichni doslidzhennya. – 2004. – № 1 (19). – S. 112–119.

Венцова М. І., аспірантка, Донецький національний університет (Україна, Донецьк), MVentsova@gmail.com

Про деякі кількісні методи в боспорських дослідженнях

Розглядаються можливості застосування окремих статистичних методів при аналізі соціальної структури і її зміни на Боспорі VI–II ст. до н.е. на матеріалах поховальних пам'яток. У результаті дослідження встановлено, що одні з найбільш простих кількісних методів аналізу, які можна використовувати для соціальної реконструкції, демонструють їх широкі можливості. На основі даних сумарної характеристики, порівняльного аналізу, аналізу взаємозв'язаності категорій можна виявити особливості поховальної обрядовості ста-

родованих греків Боспору, встановити категорії інвентарю, які відображають релігійні та світоглядні уявлення, а також ті, що демонструють соціальну однорідність. Вже на даному етапі дослідження звернення до зазначених методів дозволяє конкретизувати деякі історичні уявлення про розвиток боспорського суспільства, більш обґрунтовано підійти до оцінки соціальних змін.

Ключові слова: кількісні методи, сумарна характеристика, метод взаємозв'язаності, Боспор, поховальний інвентар.

Ventsova M. I., postgraduate student, Donetsk National University (Ukraine, Donetsk), MVentsova@gmail.com

Some quantitative methods in studies of the Bosporus

This article discusses the opportunities of application of some statistical methods during the analysis of social structure and processes of the Bosporus VI–II centuries BC on the materials of the burials. The study shows that some of the most simple quantitative analysis methods that can be used for social reconstruction demonstrate their wide opportunities. The data and analysis of total characteristic, comparative analysis and method of mutual occurrence of categories can reveal the funeral rites' features of the ancient Greeks of the Bosporus, set inventory category that reflect religious and philosophical views, as well as those who demonstrate social homogeneity. At this stage of the study already an appeal to the listed methods allows to specify some of the historical ideas about the development of the Bosporus society, present more grounded approach to the evaluation of social change.

Keywords: Quantitative Methods, Total Characteristic Method, Method of Mutual Occurrence, Bosporus, Burial Inventory.

* * *

УДК 355.45(477) “1944–1945”

Білоус Е. В.

аспірант кафедри історії України,
Житомирський університет ім. І. Франка
(Україна, Київ), belous_eduard@mail.ru

**МІСЦЕ І РОЛЬ ВИХІДЦІВ З МІСЦЕВОГО НАСЕЛЕННЯ
В ЗАГАЛЬНІЙ СТРУКТУРІ ПАРТІЙНО-РАДЯНСЬКИХ ОРГАНІВ
ВЛАДИ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ОБЛАСТЕЙ
1944–1945 РР.**

Досліджується система добору та розстановки керівних кадрів Західної України 1944–1945 рр. Визначено місце і роль вихідців з місцевого населення у загальній структурі партійно-радянської номенклатури.

Ключові слова: партноменклатура, керівні кадри, західні області УРСР, партійно-радянські кадри.

Представники партійно-радянської номенклатури займали важливе місце у загальній структурі радянської політичної системи, оскільки склали її основу. Аналіз цієї категорії посадовців, як головного суб'єкта радянської політичної системи, дає можливість розкрити суть політичних процесів, що відбувалися в період відновлення радянської влади в Західній Україні. Окреме зацікавлення викликає місце і роль вихідців з місцевого населення у загальній структурі політичного та соціально-економічного життя району.

У працях радянських вчених проблема підбору кадрів партійно-радянської номенклатури з числа місцевого західноукраїнського населення аналізується виключно з точки зору “керівної і спрямовуючої ролі КПРС”, яка проводила “значну кропітку роботу з місцевими активістами”, завдяки чому, “всупереч підступному розрахунку націоналістів, населення західних областей України все рішучіше виступало проти них і все тісніше гуртувалося навколо радянської влади” [1, с. 96]. Однак, як засвідчують документи, в 1944–1945 роках переважна більшість мешканців регіону з великою недовірою ставилася до представників більшовицько-радянської влади і чинила їм збройний опір. З іншого боку, партфункціонери, особливо районного рівня, теж всіляко намагалися уникати близького спілкування з місцевим населенням, рідко буваючи у селах та хуторах без збройного супроводу представників силових структур.

Інформацію про це читаємо в численних повідомленнях того часу. Наприклад, Борщівський райком партії (Тернопільська обл.) повідомляв, що для 1944–1945 рр. характерним був “обмежений вільний проїзд в селі в одиначку працівників району, оскільки значний вплив на місцеве населення українсько–німецьких націоналістів, які продовжують агітувати проти радянської влади” [2, арк. 38]. Така взаємна недовіра аж ніяк не сприяла тісному співробітництву офіційної влади з мешканцями краю.

На місцеве партійне керівництво покладалася безпосередня відповідальність за організацію забезпечення в регіоні присутності радянської влади відразу після визволення населених пунктів від німецьких окупантів, тут. Керівникам міськкомів та райкомів КП(б)У була дана вказівка “знаходити і залучати до роботи всіх депутатів сільрад, міськрад та обласної Ради депутатів трудящих, а також найбільш активних громадян села, міста, району” [3, арк. 9] і ставилося завдання, щоб “за 2–3 дні у всіх населених пунктах працювали органи місцевої радянської влади” [4, арк. 7]. Порядок відновлення органів радянської влади був визначений спеціальною постановою ЦК КП(б)У від 1 квітня 1944 р. У відповідності з документом, “виконкоми міських і районних Рад організувалися в такому складі: голова виконкому, заступник голови, секретар і 2–3 члени виконкому. Персональний склад виконкому затверджується виконкомом обласної Ради і обкомом партії. Виконкоми міських Рад (міст районного підпорядкування) сільських і селищних Рад організувалися в такому складі: голова виконкому, заступник голови, секретар і 2 члени виконкому. Персональний склад виконкому затверджується виконкомом районної Ради і райкомом партії [5, с. 82]. Відтак, паралельно з процесом звільнення західних областей “у кожному селі призначався голова сільради і секретар, в місті і районах – виконкоми міських і районних рад депутатів трудящих” [6, арк. 51]. Зрозуміло, що при всьому бажанні приїжджих партфункціонерів поставити на чолі кожної сільської громади перевіреного більшовика зі Сходу було нереальним, тому ця структурна ланка радянської системи практично повністю комплектувалася з місцевих активістів.

Судячи з офіційних інформаційних довідок про підбір кадрів на “керівні пости районної і сільської роботи” відразу після звільнення областей від німецьких окупантів, цей процес проходив досить успішно. Так, відділ кадрів Тернопільського обкому партії у вересні 1944 року звітував, що “з місцевого населення на керівну радянську і господарську роботу було висунуто 640 чоловік. На сільську роботу (голови сільрад, секретарі, фінансові та заготівельні агенти, голови сільпо) – більше 2 тисяч”. Автор документу додає: “Абсолютна більшість висунувців з місцевого населення працює добре, показали прекрасні організаторські здібності і своє висунення з честю виправдовують [2, арк. 1]. У серпні–вересні 1944 р. на Дрогобищині “в більшості сіл було підбрано і працювали виконкоми сільських рад, очолювані товаришами, які були головами сільрад до війни” [6, арк. 51]. В квітні 1944 р. був частково укомплектований апарат виконкомів сільських рад Львівщини: 27 з 36 сільрад мали голів виконавчих комітетів. Складнішою була ситуація з підбором заступників та

відповідальних секретарів. Ними органи сільської влади були забезпечені тільки на 2–8% [7, арк. 2]. Наведені нами цифри нібито доволі переконливо ілюструють привабливу картину процесу другої радянської західно-українського краю, барвисто змальовувану апологетами більшовицько–радянської влади впродовж кількох десятиліть її післявоєнного існування. Однак реальна ситуація з підбором та розстановкою кадрів номенклатури райкомів та міськкомів КП(б)У, зокрема голів сільських та селищних рад депутатів трудящих, була далекою від ідеальної.

Насамперед, слід зазначити, що переважна більшість селян, а саме вони були джерелом поповнення сільської влади, намагалися уникати зайвих контактів з новою владою, тим більше – ідентифікувати себе з нею. Частина з них робила це через політико–ідеологічні переконання – в принципі не підтримуючи більшовицької ідеології. Інші – через небажання стати співучасником репресивних акцій проти своїх земляків, котрі в масі своїй активно чи пасивно підтримували національний антирадянський рух Опору. Були й такі, котрі боялися обійняти ці посади через небезпеку бути вбитими українськими повстанцями за співпрацю з “окупантами”. Про те, що така небезпека була реальною свідчать архівні документи. Так, на 15–те листопада 1944 року місцеві органи радянської влади формально закріпилися у 729 сільських радах Волинської області. “У 19 сільських радах, у зв’язку з діяльністю банд українсько–німецьких націоналістів, місцевих органів влади немає, а в 111 сільських радах є тільки голови і секретарі виконкомів сільських рад, які, коли немає озброєної сили в селі, в своїх селах не ночують, переховуються” [8, арк. 9], – читаємо в одному з офіційних звітів Волинського обкому партії.

В означений нами період часу збройна боротьба радянської влади з УПА та повстанським підпіллям набула піку свого розвитку. Кожна зі сторін не гребувала використанням жорстоких методів та засобів відстоювання своїх позицій. Тому далеко непоодинокими були випадки фізичного знищення місцевих активістів, насамперед голів сільрад. Наприклад, “в с. Княгинин Дубнівського району Ровенської області 2 квітня 1944 р. призначили голову сільради, а 3 квітня бандити його вбили, залишивши записку: “Хто піде в райоргани і буде виконувати їх вимоги – всі будуть страчені”” [9, с. 234]. Впродовж другого півріччя 1944 року тільки в Шумському районі Тернопільської області було вбито 14 голів та секретарів сільських рад [10, арк. 14]. Станом на серпень 1944 року в Поморянському районі Львівської області “у 8 сільрадах було винищено весь керівний склад сільрад” [9, с. 264]. Таких прикладів можна навести чимало. Всі вони слугують підтвердженням того, що сільські активісти в 1944–1945 роках виступали в ролі заручників збройно–політичного конфлікту, який мав місце на теренах Західної України. Вітчизняний історик М. Головка наводить дані, які засвідчують, що тільки на Львівщині “за час звільнення області до серпня 1945 року на різні посади було висунуто 2156 місцевих мешканців, 150 із них було вбито або викрадено бойовиками ОУН і повстанцями” [11, с. 555].

Драматичність становища представників радянської влади на місцях посилювалася не тільки наявністю по-

стійної небезпеки з боку українських повстанців, але й більшовицько-радянських органів влади. За умов, коли районна влада була практично експортованою зі Сходу, особливо це стосувалося представників її партійного та силового сегментів, місцеві активісти розглядалися як потенційні вороги, з якими укладено угоду про тимчасову співпрацю. Їх піддавали дуже ретельній перевірці й за умов найменшої підозри в нелояльності до влади не просто звільняли з посади, а й ув'язнювали. Поширеною була практика, “коли районні керівники виявляли нерішучість в підборі кадрів з числа українців. А раптом – бандерівець. І старалися, особливо на технічну роботу залучати поляків. Наприклад, в Коломийській міськраді на технічну роботу (секретарі відділів та ін.) прийняті у більшості поляки” [12, арк. 5]. В регіонах, де такої заміни знайти не можна було, районна влада змушена була закривати очі на їх політичні погляди. Ця проблема, зокрема, стала предметом обговорення учасників обласної наради секретарів райкомів КП(б)У Ровенщини 2–3 червня 1944 р. Секретар Сарненського райкому партії досить точно змалював типову для того часу ситуацію з підбором кандидатур на посади представників органів сільської влади в регіоні. “При нашому приїзді в районі на 90% не було ні голів сільрад, ні секретарів, – наголосив він. Оскільки негайно мала бути відновлена радянська влада, а й в першу чергу звязався за відновлення Рад. Частково сам виїжджав у села, частково допомагали військові частини, бо були такі села, що, якщо появишся там сам, то не вернешся. На теперішній час у всіх сільрадах є голови, правда не можна сказати, що вони наші люди. У всякому разі більшість з них можна вважати, що якщо їх не зачеплять бандерівці, то вони працюватимуть непогано. Ми з ними щомісячно проводимо семінари, читали лекцію “Ленін–Сталін про національне питання” [13, арк. 3].

Варто зазначити, що далеко не завжди голови сільрад виправдовували довіру районного керівництва. Причин цьому було багато, однак, як показала практика, більшовицьке керівництво воліло усі свої помилки щодо кадрового призначення зводити до єдиного знаменника – політичної неблагонадійності місцевих висуванців. Саме з таких позицій була піддана критиці робота голови сільради с. Саджавці Гримайлівського району Тернопільської області с. І. Махнацького, котрому секретар по кадрах райкому партії інкримінував зв'язок з українськими націоналістами. Також, на його думку, “не вселяє політичної довіри голова сільради Лука-Мала Слободянин, який при німцях працював старою села і активно допомагав німцям [14, арк. 22]. Генерал-майор Князев на одній із обласних нарад партійно-радянського активу Львівської області з цього приводу висловився досить узагальнююче – категорично: “Треба дати селам справжню радянську владу. В Дрогобицькій області я бачив справжню бандерівську владу, де голова сільради бандерівець і працює на 10% для радянської влади, а на 90% для її дискредитації” [15, арк. 77]. Випадки призначення “сумнівних” людей на номенклатурні посади органів радянської влади низового рівня в 1944 р. були непоодинокими, що, як засвідчують документи, вимагало неабиякої сміливості від обох сторін.

Сучасники тих подій стверджують, що “робота голови або секретаря сільської ради в ті роки була важка і

небезпечна, та й освіта у цих людей була невисока. Влада вимагала від них виконання планів: зі збору податків (контингенту); з розповсюдження облігацій позики; заготівлі і вивезення лісу; заготівлі молока та ряд інших вимог. За невиконання цих завдань можна було не лише позбутися роботи, але й отримати декілька років тюремного ув'язнення або висилки на виправно-трудова роботи. З іншої сторони, якщо голова дуже старався і співпрацював з радянською владою, то міг отримати покарання від боївки СБ УПА. Тому окремі люди, яких призначали головами, намагалися якомога швидше позбутися цієї посади. Так головою сільради у Войникові (Станіславська обл. – Автор) Мирослав Безрукий працював один місяць, Л. Заремба – два місяці, Іван Сорока – чотири місяці” [16, с. 55].

Аналіз статистичних даних, зібраних нами на підставі архівних джерел, дозволяє зробити висновок, що основна частина представників сільської влади (голів та секретарів сільрад) були чоловіками, українцями за національністю. Для прикладу, проаналізуємо якісний зріз складу голів сільських на селищних рад Тернопільської області станом на 1 січня 1945 р. [17, арк. 14]. З 940 підібраних посадовців 924 були чоловіками і тільки 16 – жінками. Переважна більшість з них (921) не мала партійного квитка, троє були членами ВЛКСМ. Майже 92% (847 чол.) голів місцевих рад – українці, росіян – всього троє, решта (90 чол.) – представники інших національностей, серед яких і поляки. Рівень освіти відповідав загальному освітньому рівню тогочасної партійно-радянської номенклатури районного рівня: вищу освіту отримала 1 особа; 31 мали диплом про середню і незакінчену середню освіту, решта (908 чол.) закінчили початкову школу. На відміну від посадовців районного та обласного рівня, сільський радянський актив комплектувався майже виключно з числа місцевого населення (930 чол.). Тих, хто прибув у райони зі Східної України, з лав Червоної армії чи радянських партизанських загонів була мізерна кількість – всього 10.

Загалом, до середини 1945 р. активісти з числа місцевого населення найширше були представлені в низових органах влади – сільрадах. У той же час їх практично не було серед партійних чиновників районного, міського чи обласного рівнів. Для прикладу, в другій половині 1944 р. у партійних органах Волинської області (обком, міськкоми та райкоми КП(б)У) було підібрано і працювало 122 чол., переважна більшість яких (100 чол.) були українцями. 108 з них прибули зі східних областей і 14 – з лав Червоної армії [18, арк. 6]. Жодного місцевого активіста до партійної роботи не залучили. Схожою була ситуація й у решті західноукраїнських областей.

Процес вирішення проблеми залучення місцевих кадрів Західної України на номенклатурні посади відчутно зрушив з місця після прийняття ЦК КП(б)У 10 липня 1945 року спеціальної постанови “Про підбір і висування кадрів з місцевого активу населення західних областей України”. Як зазначено у тесті документу, причиною її прийняття став той факт, що “за минулий період на районну керівну роботу висунуто з числа місцевого населення всього 1094 чол., або 2% від загальної кількості працюючих в західних областях України” [19, арк. 138]. Така ситуація в площині кадрової політики стала опосередкованим свідченням окупаційного

характеру радянської влади в регіоні. В умовах командно-адміністративної системи та жорстко централізованої структури більшовицької партії змінити її можна було тільки шляхом прийняття, загальнообов'язкової до виконання директиви, в даному випадку – спеціальної постанови. Цей документ якраз і став тією індульгенцією, яка частково захищала регіональне керівництво від відповідальності за можливі помилки у підборі кадрів із середовища місцевого населення, сприяючи тим самим активізації роботи відділів кадрів відповідних партійних комітетів.

ЦК КП(б)У зобов'язував обкоми, міськкоми та райкоми КП(б)У західних областей “корінним чином покращити відбір, виховання і висунення на керівну роботу в радянські, господарські і громадські організації кращих людей з активу місцевого населення, які справами довели свою відданість партії Леніна–Сталіна та радянській владі” [19, арк. 138]. Окремо наголошувалося на необхідності пильно стежити за тим, аби в “радянські та господарські організації в жодному випадку не пролізли антирадянські елементи, куркулі, українсько-німецькі націоналісти і їх пособники”. Постановою ЦК КП(б)У зобов'язував обкоми партії до 25 липня розробити і подати в Центральний комітет заходи з її реалізації.

Виконуючи вказівки вищого партійного керівництва, обласні партійні чиновники розробили низку заходів, спрямованих на пошук роботи з місцевим населенням. Зокрема, у переліку завдань Львівського обкому йшлося про необхідність “висунення на радянську і господарську роботу з числа резерву місцевих активістів на посади заввідділами райвиконкомів, міськвиконкомів, крім фінансового і народної освіти, голів і заступників голів райвиконкомів, директорів підприємств і голів артілей і т.п.” [20, арк. 144]. У переліку такого роду заходів, ініційованих Тернопільським обкомом, вказується за необхідне “впродовж серпня–вересня низці райкомів та райвиконкомів області, в яких до цього часу не підбрано заступників голів райвиконкомів з числа місцевого населення, підібрати з числа кращих голів сільрад та інших працівників з місцевого населення на посади заступників голів райвиконкомів і подати їх на затвердження обкому КП(б)У” [21, арк. 91].

Такого роду “лібералізація” підходів щодо вирішення кадрової проблеми певною мірою розв'язувала руки районним посадовцям у цьому питанні та, водночас, сприяла пом'якшенню потенційного тягаря відповідальності за кадрові прорахунки, опосередковано розподіливши його між різними ланками вертикальної структури управління. Як наслідок, за підрахунками Ф. Петляка, “до кінця 1945 р. було підготовлено і висунуто на роботу в обласні, міські, районні, сільські і селищні радянські органи з числа місцевого населення наступна кількість працівників: Волинь – 64,1% від загальної кількості всіх радянських працівників області, Львівська область – 53,5%, Тернопільська – 67,8%, Ровенська – 68,8%, Станіславська – 61,7%, Дрогобицька – 61,8%. [1, с. 97]. Однак автор воліє не акцентувати увагу на тому, що таких високих показників влади вдалося досягнути завдяки включенню до переліку загального числа радянських службовців голів та секретарів сільських рад, яких, як ми уже зазначали, була переважна більшість.

Незважаючи на ініційовані владою заходи, у другій половині 1945 року кардинальних якісних зрушень у кадровій сфері не спостерігалось: партійні номенклатурні посади продовжували залишатися недосяжними для місцевих активістів. Інакше й не могло бути, адже водночас змінити спосіб мислення та психологію партійних функціонерів Західної України було не можливо. Їхній страх перед місцевими населенням та недовіра до активістів з його середовища підсилювалася масштабністю наявного тут антирадянського повстанського руху, котрий користувався величезною підтримкою мешканців краю.

Таким чином, особливістю тогочасної кадрової політики було те, що і комітети КП(б)У всіх рівнів, і відповідні виконавчі комітети Рад формувалися, в основному, за рахунок відряджених зі східних областей республіки. Однак, на відміну від партійної номенклатури, радянська частково складалася з представників місцевого населення. Найчисельніша група радянських посадовців – голови сільрад, майже повністю формувалася з місцевого активу.

Поштовхом до принципових змін кадрової політики офіційної влади у західних областях України стало прийняття ЦК КП(б)У 10 липня 1945 року спеціальної постанови “Про підбір і висунення кадрів з місцевого активу населення західних областей України”. Її поява спонукала регіональне партійно-радянське керівництво до пошуку шляхів і способів залучення вихідців з місцевого населення в органи державної влади, зокрема на керівні посади в структурі різного рівня Рад депутатів трудящих. Однак, місцевим активістам, як правило, довіряли виконання обов'язків заступників голів виконавчих комітетів і тільки зрідка – керівника. Більшість з них обіймали посади голів та секретарів сільрад, керівників, освітніх, культурних, господарських установ тощо. Практика показала, що до кінця 1945 року представники місцевого населення у загальній системі партійно-радянських органів влади не відігравали значної ролі.

Список використаних джерел

1. Петляк Ф. А. Партийное руководство Советами на Украине в годы Великой Отечественной войны (1941–1945) / Ф. Петляк. – К. : Вища школа, 1986. – 182 с.
2. ДАТО. – Ф. П-1. – Оп. 1. – Спр. 357.
3. Там само – Оп. 1. – Спр. 120.
4. ЦДАГО. – Ф. 1. – Оп. 23. – Спр. 823.
5. Сафонова Є., Скопец М. Партійне керівництво відновленням та зміцненням Рад депутатів трудящих Української СР у роки Великої Вітчизняної війни (грудень 1942–1945 рр.) // Наукові праці з історії КПРС. Партійні організації України в роки Великої Вітчизняної війни. – Видавництво Київського університету. – 1969. – Вип. 30. – С. 72–87.
6. ДАЛО. – Ф. П-5001. – Оп. 2. – Спр. 32.
7. ЦДАГО. – Ф. 1. – Оп. 45. – Спр. 963.
8. ДАВО. – Оп. 2. – Спр. 3.
9. Літопис УПА. Нова серія. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС–МВС, МДБ–КДБ. 1943–1959. Книга перша: 1943–1945. – Київ–Торонто, 2002. – Т. 4. – 596 с.
10. ДАТО. – Ф. П-24. – Оп. 1. – Спр. 14.
11. Головка М. Суспільно-політичні організації та рухи України в період Другої світової війни. 1939–1945 рр. : монографія / Микола Головка. – К. : Орлан, 2004. – 704 с.
12. ЦДАГО. – Ф. 1. – Оп. 45. – Спр. 962.
13. Там само. – Спр. 961.
14. ДАТО. – Спр. 356.
15. ЦДАГО. – Ф. 1. – Оп. 23. – Спр. 1421.

16. Цюп'як Р. О. Криваві сорокові / Роман Цюп'як. – Калуш : ТзОВ “Видавництво “Акцент””, 2009. – 208 с.

* * *

17. ДАТО. – Спр. 168.

18. ДАВО. – Оп. 2. – Спр. 9.

19. Там само. – Оп. 9. – Спр. 290.

20. ДАЛО. – Ф. П–3. – Оп. 1. – Спр. 307.

21. ДАТО. – П–1. – Спр. 272.

УДК 39/394.262.2

Асадлы К. Х.

доктор философии по истории, старший научный сотрудник отдела этнографии современного периода, Институт археологии и этнографии Национальной академии наук Азербайджана (Азербайджан, Баку), feyakonul@rambler.ru

References

- Petljak F. A Partyjnoe rukovodstvo Sovetamy na Ukrainy v gody Velykoj Otechestvennoj vojny (1941–1945) / F. Petljak. – K. : Vyshha shkola, 1986. – 182 s.
- DATO. – F. P–1. – Op. – Spr. 357.
- Tam samo – Op. 1. – Spr. 120.
- CDAGO. – F. 1. – Op. 23. – Spr. 823.
- Safonova Je., Skopec' M. Partijne kerivnyctvo vidnovlennjam ta zmicnennjam Rad deputativ trudjashhyh Ukrai'ns'koi' SR u roky Velykoi' Vitchyznjanoi' vijny (gruden' 1942–1945 rr.) // Naukovi praci z istorii' KPRS. Partijni organizacii' Ukrai'ny v roky Velykoi' Vitchyznjanoi' vijny. – Vydavnyctvo Kyi'vs'kogo universytetu. – 1969. – Vyp. 30. – S. 72–87.
- DALO. – F. P–5001. – Op. 2. – Spr. 32.
- CDAGO. – F. 1. – Op. 45. – Spr. 963.
- DAVO. – Op. 2. – Spr. 3.
- Litopys UPA. Nova serija. Borot'ba proty UPA i nacional-istychnoho pidpillja: informacijni dokumenty CK KP(b)U, obkomiv partii', NKVS–MVS, MDB–KDB. 1943–1959. Knyga persha: 1943–1945. – Kyi'v–Toronto, 2002. – T. 4. – 596 s.
- DATO. – F. P–24. – Op. 1. – Spr. 14.
- Golovko M. Suspil'no–politychni organizacii' ta ruhy Ukrai'ny v period Drugoi' svitovoi' vijny. 1939–1945 rr. : monografija / Mykola Golovko. – K. : Orlan, 2004. – 704 s.
- CDAGO. – F. 1. – Op. 45. – Spr. 962.
- Tam samo. – Spr. 961.
- DATO. – Spr. 356.
- CDAGO. – F. 1. – Op. 23. – Spr. 1421.
- Cjup'jak R. O. Kryvavi sorokovi / Roman Cjup'jak. – Kalush : TzOV “Vydavnyctvo “Akcent””, 2009. – 208 s.
- DATO. – Спр. 168.
- DAVO. – Оп. 2. – Спр. 9.
- Op.9. – Спр. 290.
- DALO. – F. P–3. – Op. 1. – Spr. 307.
- DATO. – P–1. – Spr. 272.

Белоус Е. В., аспирант кафедры истории Украины, Житомирский университет им. І. Франко (Украина, Киев), belous_eduard@mail.ru

Место и роль выходцев из местного населения в общей структуре партийно–советских органов власти западноукраинских областей 1944–1945 гг.

Исследуется система подбора и расстановки руководящих кадров Западной Украине 1944–1945 гг. Определено место и роль выходцев из местного населения в общей структуре партийно–советской номенклатуры.

Ключевые слова: партноменклатура, руководящие кадры, западные области УССР, партийно–советские кадры.

Belous E. V., graduate student of department of history of Ukraine, Zhytomyr university the name of I. of Franco (Ukraine, Kyiv), belous_eduard@mail.ru

The place and role of immigrants from the local population in the overall structure of the party and the Soviet authorities Western regions of 1944–1945

We study the system of selection and placement of leading cadres Western Ukraine of 1944–1945. Place and role of people from the local population in the overall structure of the party and the Soviet nomenclature.

Keywords: nomenclature, leading cadres, the western regions of the Ukrainian SSR and the party and Soviet cadres.

НАРОДНЫЕ И РЕЛИГИОЗНЫЕ ПРАЗДНИКИ В ШИРВАНСКОМ РЕГИОНЕ АЗЕРБАЙДЖАНА В КОНЦЕ XIX – НАЧАЛЕ XX ВВ.

Праздник Новруз занимает самобытное место в системе духовных ценностей Азербайджанского народа, с древних времён хранящего преемственность собственных традиций. В Ширванском регионе с одинаковым нетерпением ждут наступления Новруза – Нового года – и встречают этот праздник в ожидании чудес, новых успехов, счастья, и конечно, в соответствии со своими обычаями и традициями. Будучи праздником весеннего сезона для азербайджанского народа, Новруз, наряду с этим, является ещё и очень богатым культурным наследием. В Ширване этот праздник ежегодно празднуют с 21 по 23 марта. В честь наступления весны проращивают сямьяни – украшение праздничного стола. В каждом доме праздничный стол традиционно украшает и хонча – праздничный поднос, с такими сладостями и выпечкой, как шакар–бура, пахлава, гогал, фясяли, гатлама. Известно, что празднование предвещает приход Новруза – Нового года, традиция и для Ширванского региона. В Ширване отмечают все четыре последних вторника уходящего года. В эти вторники, в основном, мальчики подбрасывают вверх факелы (шамал), разжигаются костры. Из исследованных этнографических материалов Шемахинского, Кюрдамирского, Гёкчайского, Исмаиллинского, Агсуинского и Агдашского районов становится ясно, что одним из самых интересных ритуалов праздника Новруз, и четырёх последних вторников года нельзя пройти мимо обряда гадания по подслушанному слову, или, фразе (гулаг фалы). Очень известна и широко распространена в Ширванском регионе, богатая обрядами и ритуалами, церемония “Вяфси – хал”, исполняющаяся на последних вторниках и в праздник. Связанная с праздником Новруз, праздничная церемония “Данатма”, описанная в энциклопедии праздника Новруз, и некоторые, связанные с ней обряды имели, можно сказать, одинаковое описание во всех районах Ширвана. Церемония опускания в воду кольца (Юзук салма) проводилась не только в Шемахе, но и в Кюрдамире, Гёкчае, Исмаиллах, Агдаше, и прочих уголках региона. Разжигание костров, исполнение различных церемоний, подбрасывание толпами ребятишек мешков и шапок к дверям, для получения праздничного пайка, разыгрывание различных увеселительных и зрелищных народных представлений, и так далее, всё это тесно связано со сферой духовной культуры обще-Азербайджанской этнографии и фольклора. Ещё одним, широко распространённым в народе праздничным обрядом, является церемония Хыдыр Ильяс или ХыдырНяби. В Ширванском регионе ежегодно в середине зимы, между Большой и Малой Чиляютмечают праздник Хыдыр. Другую часть праздников составляют исламские религиозные праздники. Важное место в системе духовно–культурных ценностей населения Ширванского региона в конце XIX–начале XX века занимали религиозные праздники, и связанные с ними обряды.

Ключевые слова: Ширван, праздник, Новруз, Курбан, Оруджлук.

(статья друкється мовою оригіналу)

Праздник Новруз занимает самобытное место в системе духовных ценностей Азербайджанского народа, с древних времён хранящего преемственность собственных традиций. Все с одинаковым нетерпением ждут наступления Новруза – Нового года – и встречают этот праздник в ожидании чудес, новых успехов, счастья, и конечно, в соответствии со своими обычаями и традициями. В Азербайджане этот праздник ежегодно празднуют с 21 по 23 марта. В честь наступления весны проращивают сямьяни* – украшение праздничного стола. В каждом доме праздничный стол традиционно украшает и хонча – праздничный поднос, с такими сладостями и выпечкой, как шакар–бура, пахлава, гогал, фясяли, гатлама.

*Сямьяни – молодая зазеленевшая трава из побегов пшеницы, традиционно проращивается в каждой Азербайджанской семье для украшения праздничного стола, ставится в центр подноса со сладостями (хонча). Символизирует наступление весны, новой жизни.